

ALMIR FATIĆ ELMIR MAŠIĆ

Kontekstualna analiza kur'anskog kazivanja o Nuhu, a.s.

73

Almir Fatić

*Redovni profesor na Katedri za
tefsir (tumačenje Kur'ana)
almir.fatic@fin.unsa.ba*

Elmir Mašić

*Docent na Katedri za tefsir
(tumačenje Kur'ana)
elmir.masic@fin.unsa.ba*

Originalni naučni rad

Primljeno: 3. 9. 2025.
Prihvaćeno: 21. 11. 2025.

Ključne riječi:

Kur'an, Nuh, a.s., sura,
kazivanje, kontekst

Sažetak:

Kur'ansko kazivanje o Nuhu, a.s., jedno je od najzastupljenijih kur'anskih kazivanja. Ovo kazivanje nije ispričano na jednom mjestu u Kur'anu te ga nalazimo u različitim surama. Svako od tih kazivanja posjeduje vlastitu metodologiju i različitu kompoziciju. Nekada je fokus na dijalogu Nuha, a.s., s narodom, nekada na porodičnim problemima, treći put na dužini njegovog života, četvrti put na raznim metodama koje je koristio u svom pozvanju itd. Svi ovi fragmenti iz njegovog života su u kontekstu tema i sura u kojima se spominju. Svevišnji Allah je odabrao Nuha, a.s., zajedno sa Ademom, a.s., nad ostalim svjetovima, uputio ga na Pravi put i bio je zahvalan rob. Kazivanje govori o najdugovječnijem čovjeku u Kur'anu i o najobjesnijem narodu.

Contextual Analysis of the Qur'anic Narrative About Noah (Nūḥ), Peace Be Upon Him

التحليل السياقي لقصة نوح عليه السلام القرآنية

Keywords:

Qur'an, Noah (Nūḥ), surah/Qur'anic chapter, narrative, context

الكلمات المفتاحية:

القرآن الكريم، نوح عليه السلام، السورة، القصة، السياق

Abstract:

The Qur'anic narrative about Noah (Nūḥ), peace be upon him, is among the most frequently referenced narratives in the Qur'an. It is not presented in a single continuous passage; rather, it appears across various Qur'anic chapters, each employing its own methodology and compositional structure. At times, the focus is on Noah's dialogue with his people; at other times, on his family-related challenges, the extraordinary length of his life, or the diverse methods he employed in conveying his message. All these episodes from his life appear within the thematic and structural contexts of the chapters in which they are mentioned. The Exalted God chose Noah, along with Adam, peace be upon them both, above all other beings, guided him to the Straight Path, and he was among the grateful servants. The narrative thus presents both the longest-lived individual mentioned in the Qur'an and the most defiant of peoples.

الملخص:

قصة نوح عليه السلام القرآنية من أكثر القصص تواجدا في القرآن الكريم. ولم يتم سرد هذه القصة في مكان واحد فقط في القرآن الكريم بل نجدها في سور مختلفة. ولكل تلك القصص منهجية خاصة بها ونظم مختلف. فيتركز بعضها في حوار نوح عليه السلام مع قومه، وبعضها في القضايا الأسرية، وبعضها في طول حياته، وبعضها في الأساليب المختلفة التي كان يستعملها في رسالته، وإلخ. فكل هذه الأجزاء لحياته في سياق الموضوعات والسور التي تُذكر فيها. واصطفى الله تعالى نوحا عليه السلام، مع آدم عليه السلام، على العالمين، وهداه إلى الصراط السوي، وكان نوح عليه السلام من العباد الشاكرين. وتحدثت هذه القصة عن أطول الناس عمرا في القرآن الكريم وأكثر الشعوب عصيانا.

Uvod

Kur'an sadrži mnoštvo kazivanja koja predstavljaju čudo – *i'džaz* u jezičkom i izvanjezičkom smislu. Umijeće kazivanja, različite vrste kompozicije u kazivanjima, specifični likovi i događaji su primjer jezičkog čuda Kur'ana, dok su to u izvanjezičkom pogledu povijesni i metapovijesni detalji koje kur'anska kazivanja suptilno otkrivaju na sebi svojstven način. Jedna od bitnih karakteristika kur'anskih kazivanja jeste to što određeno kazivanje ne nalazimo na jednom mjestu, osim nekoliko izuzetaka, već je posrijedi mozaik koji se upotpuni tek kad pročitamo cijelu Knjigu. Kazivanja su uglavnom razasuta po cijelom Kur'anu, ima ih u svim džuzevima, jer Kur'an kao da nas želi pridobiti i držati u neizvjesnosti do kraja, kako bismo čitali i razumijevali njegovu svekoliku poruku.

Kazivanje o Nuhu, a.s., jedno je od najprisutnijih i najpoznatijih kur'anskih kazivanja. Čitamo ga u svim dijelovima Kur'ana: na početku, u sredini i na kraju. Nuh, a.s., nekada se samo spomene u plejadi drugih glasonoša Božije riječi, nekada o njemu pročitamo rečenicu-dvije, a nekada je to već kazivanje koje ima svoju radnju, zaplet, rasplet i dijalog. Ukoliko prvi put čitate kazivanje o Nuhu, a.s., ili ga čitate površno, možda ćete zaključiti da je riječ o nepotrebnim i besmislenim ponavljanjima. Međutim, ukoliko kazivanje detaljno analizirate u kontekstu sura u kojima se nalazi, shvatit ćete da nema ponavljanja i da svako od tih kazivanja ima posebnu poruku i metod kazivanja. Svaki put je fokus na nečem drugom, što zavisi od konteksta dotične sure i cilja koji se želi ostvariti tim konkretnim kazivanjem i dotičnom surom. Stoga je cilj ovog rada da pokažemo kako ne postoje nepotrebna ponavljanja u kazivanju o Nuhu, a.s.: naprotiv, cilj nam je dokazati da je ovo kazivanje uvijek svježije i da nam svaki put iznova otkriva nove detalje i sadržaje.

Gotovo sva kur'anska kazivanja, pa tako i kazivanje o Nuhu, a.s., objavljena su u Mekki. Zašto je to tako, pokušat ćemo odgovoriti odmah nakon uvoda. Nakon toga ćemo obratiti pažnju na ona mjesta u Kur'anu gdje se Nuh, a.s., spominje u općenitom

smislu, uglavnom zajedno sa nekim drugim poslanicima. Potom ćemo analizirati ajete u kojima se ukratko prikazuju određeni aspekti Nuhovog, a.s., života i djelovanja. Zatim ćemo se detaljno pozabaviti surama u kojima postoje opširnija kazivanja, odnosno dijalozi i likovi. Na kraju ćemo ponuditi zaključke do kojih dođemo prilikom istraživanja. U radu ćemo analizirati i komparirati više kur'anskih kazivanja o Nuhu, a.s., deskriptivnom metodom obrađivati određene sadržaje iz njegovog života, dok ćemo koristiti induktivnu i deduktivnu metodu prilikom izvođenja zaključaka. Koristit ćemo prijevod Kur'ana Besima Korkuta, rječnike arapskog jezika te klasična i savremena tefsirska djela.

Odluke mekanske objave

Kriterij koji se uzima prilikom podjele Kur'ana na mekanske i medinske sure i ajete jeste vremenski, tj. historijsko putovanje Muhammeda, a.s., iz Mekke u Medinu – Hidžra. Podjela Kur'ana na mekanski i medinski dio nije rezultat Objave, već je riječ o mišljenju znanstvenikā. Jedna od osnovnih odlika mekanskih sura je to što sadrže kazivanja o poslanicima i prijašnjim narodima.¹

Kur'an je punih trinaest godina nastojao da objasni samo jedno pitanje, i to pitanje koje nije podložno promjenama. Riječ je o pitanju vjerovanja. To je najveće i osnovno pitanje, jer ono tretira odnos Stvoritelja i stvorenja. Mekanski Kur'an objašnjava čovjeku tajnu njegovog postojanja i tajnu kosmosa oko njega te nastoji odgovoriti na sljedeća pitanja: Ko je čovjek, odakle je došao, kako i zašto je došao te gdje na kraju ide? Ko je taj koji je čovjeka proizveo iz ništa? Ko je taj koji ga vodi i kakva je čovjekova sudbina? Kakav je pojavni svijet koji čovjek osjeća i vidi? Ko je taj koji je stvorio ovaj bitak pun tajni? Ko je taj koji je ovo organizirao i pokrenuo? Ko je taj koji to obnavlja i mijenja onako kako

1 Vidjeti više: Al-Šāliḥ al-Šubḥī: *Mabāḥiṭ fi'ulūm al-Qur'an*, Dār al-Īlm, Beirut, X izdanje, 1977, str. 182, Mannā' al-Qaṭṭān: *Mabāḥiṭ fi'ulūm al-Qur'an*, Maktaba Wahba, Kairo, bez godine izdanja, str. 59, Enes Karić: *Uvod u tefsirske znanosti*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 1997, str. 107. i dalje.

On smatra? Kako da čovjek kontaktira sa Stvoriteljem ovog kosmosa i sa samim kosmosom?²

Sva navedena pitanja i odgovori na njih u Kur'anu uglavnom dolaze putem kazivanja. Sveznajući Bog je mogao taksativno i sistematično pobrojati vjersko-moralne istine koje bi bile na jednom mjestu, čitalac bi ih lahko pronašao, pročitao i brzo naučio napamet. Međutim, vjerovatno bi ih još brže zaboravio. Naime, čovjek po svojoj prirodi voli priču, kazivanje, bajku, jer dok ih sluša on može da zamišlja i u svojoj imaginaciji oživljava te sadržaje, njihove likove, monologe i dijaloge. Slušajući lijepu priču čovjek se toliko udubi i uživi u nju da naprosto odluta u prošlost te zamišlja sebe kao lika/junaka o kojem sluša i živi u njegovom mjestu i vremenu. Takav sadržaj se jednostavno ureže u naš razum i nastani se zauvijek u naše srce i dušu. Kur'an-ska kazivanja nude moralnu i psihološku podršku i pomoć čovjeku. Naime, kao što su prvi muslimani u Mekki imali veliki broj problema i poteškoća, slične probleme i poteškoće imaju, manje-više, svi ljudi, u svim vremenima i prostorima. Zato je uloga kazivanja da ohrabre ljude, da im kažu da nisu sami i da uvijek ima izlaz.

Nuh, a.s. – jedan od najodabranijih Božijih poslanika

Pojam Nuh derivira se iz glagola *nāha* (ناح), što znači sljedeće: (za)gukati, jadikovati, uzdisati, plakati, a sa prijedlogom *'alā* znači: naricati, kukati, jaukati za, oplakivati (umrlog).³ Pojam *en-nevh* (النوح) označava skup žena u kući žalosti⁴ kada one sjede ili leže jedna nasuprot druge te pušu ili zavijaju.⁵ Naime, kada umre neka draga i bliska osoba, žene iz njezinog okruženja se sakupe u kući umrlog i mnogo plaču budući da su žene uglavnom

2 Sejjid Kutb: *U okrilju Kur'ana*, s arapskog prevela grupa autora, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 1997, tom 7, str. 82–83.

3 Teufik Muftić: *Arapsko-bosanski rječnik*, IV izdanje, El-Kalem, Sarajevo, 2017, str. 1789. Vidjeti više: Mehmedalija Hadžić: *Sa Božijim poslanicima i vjesnicima, mir s njima*, Dobra knjiga – Sarajevo, 2020, str. 47. i dalje.

4 Al-Rāgib al-Isfahānī: *al-Mufradāt fī garīb al-Qur'ān*, Dār al-m'arifa, Beirut, VI izdanje, 2010, str. 509.

5 Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, str. 1789.

emotivnije i nježnije od muškaraca. Muškarci su za to vrijeme zauzeti oko ukopa, dženaze i ispraćaja umrlog. Ovdje uočavamo da etimologija imena Nuh u potpunosti odgovara poslaniku Nuhu, a.s., jer je riječ o najdugovječnijem čovjeku u Kur'anu, koji, formalno posmatrajući, nije imao mnogo uspjeha u svom pozvanju. Generacije i generacije ljudi su se smjenjivale ismijavajući ga i odbijajući Istinu. Njegov plač, jadikovanje, uzdisanje i bol najjasnije je ilustrovan kroz dijalog koji on vodi sa Svevišnjim Allahom o vlastitom sinu, o čemu ćemo detaljnije govoriti u nastavku. Otac svojim očima gleda kako njegovo dijete odlazi na stranputicu te gubi i ovaj i budući svijet. To je neopisiva bol i jecaj koji može razumjeti samo onaj ko je doživio nešto slično.

Nuh, a.s., spominje se u Kur'anu tačno četrdeset i tri puta.⁶ Dva puta se spominje zajedno sa Ibrahimom, Musaom, Isaom i Muhammedom, a.s. (Eš-Šura, 13; El-Ahzab, 7). S obzirom na značaj i ulogu koju Kur'an daje spomenutoj peterici poslanika, na osnovu ova dva ajeta možemo zaključiti da je riječ o najodabranijim poslanicima uopće. Allah, dž.š., ga je odabrao zajedno sa Ademom, a.s., nad ostalim svjetovima (Ali Imran, 33; Merjem, 58), uputio ga je na pravi put (El-En'am, 84) i bio je zahvalan rob (El-Isra, 3). U nastavku ćemo analizirati one kur'anske sure u kojima se spominje neki detalj vezan za život i poslanstvo Nuha, a.s.

Najokrutniji i najobjesniji narod

Iako je Nuh, a.s., odabrani Božiji poslanik sa najdužim poslaničkim stažom, Kur'an na više mjesta apostrofira da je njegov narod sām sebi nepravdu nanosio (Et-Tevbe, 70) i da su poricali i ismijavali svoga poslanika (Ibrahim, 9; El-Hadždž, 42; Sad, 12; Gafir, 5; Kaf, 12; Ez-Zarijat, 46). Međutim, u kontekstu mnogobrojnih naroda o kojima Kur'an govori, Nuhov, a.s., narod se ističe po tome što im se pripisuju dva negativna svojstva, i to u

6 Muhammad Fu'ad 'Abd al-Bāqī: *al-Mu'ğam al-mufahras li alfāz al-Qur'an al-karīm*, Dār al-hadīf, Cairo, 2001, str. 815.

superlativu. Naime, Kur'an u suri En-Nedžm govori o uništenju drevnih naroda Ada, Semuda i prevrnutih naselja⁷, a za Nuhov, a.s., narod kaže: وَقَوْمٌ نُوحٍ مِّن قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْعَى *I još prije Nuhov narod, koji je najokrutniji i najobjesniji bio.*⁸ Pojmovi *zulm* i *tugjan* su ovdje u superlativu: *azleme* i *atgā*. *Zulm* je nepravda, nasilje, tiranija, tlačenje, ugnjetavanje itd.⁹ Lingvisti kažu da je *zulm* (ظلم) stavljanje nečega na mjesto koje mu ne pripada i to: oduzimanjem, dodavanjem te nepoštivanjem vremena ili mjesta. Neki kažu da je *zulm* trovrstan: prema Bogu, prema drugim ljudima i prema sebi. Zapravo, sve tri spomenuta *zulma* jesu u suštini *zulm* prema sebi.¹⁰ Pojam *tugjān* (طغيان) derivira se iz glagola *tagā* (طغى), što znači: preći mjeru (granicu); nabujati, razliti se, poplaviti (rijeka); uzburkati se (more); uzdignuti se (oblak).¹¹ Zapravo, ajet govori o tome da se čovjek ne može riješiti *tugjāna*, da je Nuhov, a.s., narod bio prešao granice (*tagā*) kao nijedan drugi narod i da su zbog toga uništeni.¹² Možemo zaključiti da je *tugjān* jedan viši nivo *zulma*, pretjerivanje u *zulmu*, jer se *tugjān* ovdje spominje nakon *zulma*. U tom slučaju, svaki *tugjān* je i *zulm*, ali svaki *zulm* ne mora biti *tugjān*. Osim što se pojmovi *zulma* i *tugjanā* ovdje spominju u superlativu, zanimljivo je primijetiti da je prije njih umetnuta lična zamjenica za treće lice množine (*hum*), bez koje bi rečenica mogla funkcionirati. Međutim, ovdje se želi naglasiti da su upravo oni, samo oni, tj. Nuhov narod, oni koji su prelazili sve granice nepravde i nasilja. Njihova kazna je bila u skladu sa njihovim ponašanjem: uništeni su sveopćim potopom, vodom koja je nabujala, razlila se i uzburkala – *tagā*, kao što su i oni svoje nasilje i nepravdu toliko umnožili i raširili da ga više nisu mogli obuzdati.

7 Gradovi Lutovog naroda. Vidjeti: Muhammed Asad: *Poruka Kur'ana*, s engleskog preveo Hilmo Čerimović, El-Kalem, Sarajevo, 2004, str. 826.

8 En-Nedžm, 52.

9 Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, str. 1049.

10 Al-Rāgib al-Isfahānī, *al-Mufradāt fī garīb al-Qur'ān*, str. 318–319. Vidjeti više: Almir Fatić: *Kur'anski semantički kontekst*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i El-Kalem, Sarajevo, 2014, str. 82–83.

11 Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, str. 1014.

12 Al-Rāgib al-Isfahānī, *al-Mufradāt fī garīb al-Qur'ān*, str. 307.

Ukoliko uzmemo u obzir podatak da je Nuh, a.s., boravio u svom narodu i pozivao ih na Pravi put hiljadu manje pedeset godina,¹³ shvatit ćemo da su to bile generacije i generacije ljudi koji su se smjenjivali i jedni drugima u naslijeđe ostavljali ismi-javanje i poricanje Božijeg poslanika. Također, vjerovatno je do-datni razlog oslovljavanja Nuhovog, a.s., naroda najokrutnijim i najobjesnijim taj što su oni, zapravo, prvi narod koji je činio *širk* – mnogoboštvo. Naime, Ibn Abbas kaže da je između Adema i Nuha bilo deset generacija i da su sve bile u islamu. U Nuho-vom narodu su živjeli dobri ljudi: *Vedd, Suva', Jegus, Je'uk i Nesr*. Kada su pomrli, šejtan je došaptavao njihovim potomcima da podignu kipove na mjestima gdje su oni odsjedali i da ih nazovu njihovim imenima. Ovi su to i uradili, ali ih još nisu obožavali. Kada je ta generacija pomrla i nestalo znanje, ti kipovi su se počeli obožavati. Ovi kipovi su podignuti u vrijeme Nuhovog, a.s., naroda, a poslije su obožavani i kod Arapa.¹⁴ Zapravo, *širk* – obožavanje nečeg drugog mimo Stvoritelja bio je najveći problem s kojim su se susreli svi Božiji poslanici nakon Nuha, a.s.

Zanimljiv je i kontrast koji uočavamo u ovoj suri. Naime, sura En-Nedžm na početku govori o najodabranijem Božijem Poslaniku i stvorenju uopće, o događaju Miradža kao primjeru najveličanstvenijeg putovanja i uspinjanja u više nebeske sfere, dakle, o najvećem položaju i počasti koju je neko imao, a onda se na kraju sure spominje najnepravedniji narod kojem nije bilo dovoljno skoro hiljadugodišnje pozivanje njihovog poslanika. Vidimo kako Kur'an na jednom mjestu predstavlja dvije krajnosti i dva modela življenja i ponašanja. Ovo je primjer kontekstualne povezanosti početka i kraja sure.

13 El-Ankebut, 14.

14 Hafiz Ibn Kesir: *Kazivanja o vjerovjesnicima*, s arapskog preveo Ahmed Adilović, Ilum d.o.o. – Bužim, Bužim 2017, str. 68. Vidjeti više: Almir Fatić: *Komentar Kur'ana – 29. džuz*, Karadž, d. o. o., Sarajevo, 2025, str. 154.

Najdugovječniji čovjek u Kur'anu

Kur'an kaže: وَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ *Mi smo Nuha narodu njegovu poslali i on je među njima ostao hiljadu, manje pedeset, godina, pa ih je potom zadesio potop, zato što su Allahu druge ravnim smatrali.*¹⁵

Kur'an uglavnom ne spominje brojeve, imena, mjesto, vrijeme i slično, već je fokus uvijek na pojavama i događajima iz kojih treba izvući pouku za svakodnevni život. Ipak, Kur'an je prije svega *uputstvo onima koji se budu Allaha bojali*, kako se kaže na samom početku Knjige.¹⁶ Međutim, ovdje se spominje da je Nuh, a.s., ostao u svom narodu hiljadu manje pedeset godina, a nije rečeno devetsto pedeset. Smatramo da je izraz hiljadu manje pedeset djelotvorniji i stilski izražajniiji ukoliko se želi apostrofirati dužina Nuhovog, a.s., života, jer čovjek najbolje pamti ono što prvo čuje, a to je ovdje riječ hiljadu. Iako je posrijedi isti broj godina, način na koji Kur'an saopćava ovu informaciju je suptilniji, neobičniji i psihološki upečatljiviji.

Kad je riječ o godinama života Nuha, a.s., u kontekstu sure El-Ankebut, smatramo važnim i zanimljivim ukazati na nekoliko činjenica. Naime, riječ *'ankebūt* znači pauk, a sura je dobila ime po pauku jer se u njenom 41. ajetu spominje paukova kuća kao primjer i simbol nečeg najslabijeg. Kao da se hoće poručiti sljedeće: koliko god čovjek dugo živio na zemlji, on će umrijeti i nestati u fizičkom smislu, što ukazuje na njegovu slabost i nesavršenstvo, kao što se dešava i sa slabim i sićušnim paukom, odnosno njegovom kućom. Također, sura El-Ankebut počinje spominjanjem iskušenja (*fitna*), a Nuh, a.s., kao čovjek koji je živio tako dugo, najbolji je primjer iskušenjā koja su trajala skoro hiljadu godina. Posebno treba istaći njegovo iskušenje sa sinom¹⁷ i suprugom¹⁸, o čemu ćemo govoriti nešto kasnije. U prethodnoj suri El-Kasas jedna od osnovnih poruka je ajet: إِنَّكَ

15 El-Ankebut, 14.

16 El-Bekare, 2.

17 Huđ, 46.

18 Et-Tahrim, 10.

لَا تَهْدِي مَنْ أَحَبَّبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ *Ti, doista, ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti želiš uputiti – Allah ukazuje na Pravi put onome kome On hoće, i On dobro zna one koji će Pravim putem poći.*¹⁹ Očita je veza sa ajetom koji govori o dužini Nuhovog, a.s., života: koliko god živio, ti nećeš uputiti onoga koga ti želiš, jer Svevišnji je taj koji upućuje. Zapravo, Nuha je poslušala samo nekolicina ljudi.

Sejjid Kutb smatra da je natprirodno i neobično dug život Nuha, a.s., uzrokovan malim i ograničenim brojem ljudi koji je tada živio na zemlji, pa je Allah, dž.š., ovim generacijama brojnost kompenzirao dužinom života, radi kultiviranja zemlje i produženja života. Kada su se ljudi namnožili i kad je zemlja izgrađena, nije više bilo potrebe za dugim životima. Ovaj fenomen je primjetan u životima mnogih živih bića.²⁰

Kontinuitet poslanstva

Sura El-Enbija (Vjerovjesnici) jedna je od posljednjih sura koje su objavljene u Mekki. Naziv je dobila po tome što se u njoj nalaze imena šesnaest Božijih vjerovjesnika s njihovim kratkim historijama, s tim što se o Ibrahimu, a.s., govori nešto duže. Iako su vjerovjesnici bili ljudi, oni su bili nadareni većom snagom kako bi podnijeli terete i iskušenja na koja su nailazili u toku vjerovjesništva: *وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ: I prije tebe smo samo ljude slali kojima smo objavljivali, zato pitajte sljedbenike Knjige ako ne znate vi!*²¹ Početak sure podsjeća na mekanske idolopoklonike koji su obožavali lažna božanstva i poricali proživljenje nakon smrti i, samim tim, Džennet i Džehennem.²² Osim teme vjerovjesništva, ova sura tretira i velike kosmičke zakonitosti: nebo i Zemlja, planine i klanci, noć i dan, Sunce i Mjesec itd. Potom se apostrofiraju

19 El-Kasas, 56.

20 Sejjid Kutb, *U okrilju Kur'ana*, tom 20, str. 136.

21 El-Enbija, 7.

22 Muhammed el-Gazali: *Tematski tefsir kur'anskih sura*, s arapskog preveli Džemaludin Latić i Zahid Mujkanović, Obzorja, Sarajevo, 2003, str. 355.

jedinstvene zakonitosti koje vladaju na dunjaluku: *Mi od vode sve živo stvaramo*²³ i *Svako živo biće smrt će okusiti!*²⁴ Dakle, čovjek se upozorava na Istinu, red i jedinstvo koje vlada u kosmosu i na zemlji, ali i među Božijim vjerovjesnicima. Svi poslanici su kao jedan, a jedan je kao svi. U tom kontekstu je sljedeći ajet: *A i narod Nuhov smo, kad su poslanike u laž utjerivali, potopili i ljudima ih poučnim primjerom učinili, a nevjernicima smo patnju bolnu pripremili.*²⁵ Iako je Nuh, a.s., prema onome što mi znamo, bio jedini poslanik svome narodu, ovdje se kaže da su oni u laž utjerivali poslanike. Hoće se reći da negiranje jednog poslanika jeste kao negiranje svih poslanika.

S obzirom na to da mnogoboštvo – širk vodi porijeklo upravo iz Nuhovog, a.s., naroda i da su imena božanstava koja su Arabljeni obožavali u doba Muhammeda, a.s., zapravo imena dobrih ljudi iz Nuhovog, a.s., naroda, o čemu smo ranije govorili, bilo je za očekivati da Nuh, a.s., zauzme mjesto u plejadi velikog broja vjerovjesnika koji se spominju u ovoj suri. O Nuhu, a.s., ovdje govore dva ajeta: *وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ وَنَصَرْنَا هُ مِنْ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ* *I Nuhu se, kad u davno vrijeme zavapi, odazvasmo i njegova i čeljad njegovu od jada velikog spasismo i od naroda ga, koji je smatrao neistinim dokaze Naše, zaštitismo. To bijahu opaki ljudi, pa ih sve potopismo.*²⁶ Dakle, to je bio loš narod koji je smatrao neistinom Božije dokaze te je njihov poslanik bio prinuđen da se požali svome Gospodaru i zatraži pomoć. Pomoć je došla: Nuh, a.s., i vjernici su spašeni, a protivnici su svi redom potopljeni. Ovo je kazivanje bez detaljiziranja, a cilj mu je potvrditi da se Allah, dž.š., odazvao Nuhu, a.s., kada ga je pozvao u davno vrijeme, a to je bilo prije Ibrahima i Luta, a.s., iako je kazivanje o potonjoj dvojici ispričano ranije.²⁷

23 El-Enbija, 30.

24 Isto, 35.

25 El-Furkan, 37.

26 Isto, 76–77.

27 Sejjid Kutb, *U okrilju Kur'ana*, tom 17, str. 49.

Kad je riječ o drugim vjerovjesnicima o kojima se kazuje u ovoj suri, Ibrahim, a.s., predočio je sve racionalne dokaze svome narodu, ali im ni to nije bilo dovoljno te su ga bacili u vatru. Međutim, Allah, dž.š., ga je spasio, kao što je spasio i Luta, a.s., od kazne koja je pogodila njegov narod. Ejjuba, a.s., snašla je velika nevolja, pa je zatražio pomoć i Gospodar mu se odazvao. Potom je Junus, a.s., (*Zunnūn*) u utrobi ribe zavapio i zatražio pomoć te mu je Svemilosni uslišio molbu. Zekerijja, a.s., imao je posebnu vrstu problema – nije imao djece, pa je i on zamolio Svevišnjeg i njegova želja je ispunjena. Nakon što je spomenuo šesnaest vjerovjesnika, Kur'an donosi zaključak: *إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ* Ova vaša vjera – jedina je prava vjera, a Ja sam – vaš Gospodar, zato se samo Meni klanjajte!²⁸ Ovdje opažamo kontinuitet i unutarnje jedinstvo Objave i čovjekovog vjerskog iskustva.

Nuh, a.s. – drugi otac čovječanstva

U suri Es-Saffat navodi se jedno sažeto, jezgrovito, ali značenjski veoma bogato kazivanje o Nuhu, a.s. Kur'an kaže: *A kada Nas je Nuh zovnuo, Mi smo se lijepo odazvali: njega i porodicu njegovu nevolje teške smo spasili i samo potomke njegove u životu ostavili, i u naraštajima kasnijim mu spomen sačuvali: "Mir Nuhu od svjetova svih!" Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine, on je bio rob Naš, vjernik, a ostale smo poslije potopili.*²⁹ Smatramo da je ovdje fokus na činjenici da je Nuh, a.s., drugi otac čovječanstva, jer svi ljudi nakon Nuha, a.s., su njegovi direktni potomci. Naime, Allah, dž.š., samo je Nuhu, a.s., dao poroda i nasljednika i nikome više od vjernika koji su bili s njim: *وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ* I samo potomke njegove u životu ostavili. Bez obzira na rase, svi ljudi koji danas žive na Zemlji vode porijeklo od tri Nuhova, a.s., sina: Sema, Hama i Jafeta. U tom kontekstu se prenosi da je Sem rodio Arape, Perzijance i Bizantice, Jafet Turke, Slovene i Je'džudž i Me'džudž, a Ham Kopte, crnce i Berbere.³⁰

28 El-Enbija, 92.

29 Es-Saffat, 75–82.

30 Hafiz Ibn Kesir, *Kazivanja o vjerovjesnicima*, str. 82.

Nuh, a.s., upućuje apel svome Gospodaru, poziv je u cjelini prihvaćen i odgovor je bio onako kako to može najljepše odgovarati Onaj koji odgovara: فَلْيَعْمَ الْمُجِيبُونَ *Mi smo se lijepo odazvali.* Od potopa je spašen Nuh, a.s., i oni koje je Allah, dž.š., htio da budu spašeni i odredio im da i dalje žive. Nuhovo, a.s., potomstvo Svevišnji je učinio naseljenicima i zastupnicima na Zemlji te je na taj način ostao spomen na Nuha, a.s., među narednim pokoljenima sve do kraja vremena: *I u naraštajima kasnijim mu spomen sačuvali.* Osim toga, kao posljedica vjerovanja i dobročinstva, Allah, dž.š., oglašava selam Nuhu: *“Mir Nuhu od svjetova svih!” Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine.* Zar ima veće nagrade i počasti za jedan čovjeka od toga da mu Stvoritelj uputi selam!? S druge strane, posljedica nevjerništva i loših djela jeste propast i iščeznuće: *a ostale smo poslije potopili.*³¹

Nuh, a.s., požuruje stvari i izaziva svoj narod

U suri Junus nalazimo jedan kraći izlet u povijest Nuhovog, a.s., naroda: *Kaži im povijest o Nuhu! Kad on reče narodu svome: “O narode moj, ako vam je dodijao moj boravak među vama i moje opominjanje Allahovim dokazima – a ja se stalno uzdam u Allaha – onda se, zajedno sa božanstvima svojim, odlučite, i to ne krijte; zatim to nada mnogom izvršite i ne odgađajte! A ako glave okrenete – pa, ja od vas nikakvu nagradu ne tražim, mene će Allah nagraditi, meni je naređeno da budem musliman.” Ali, nazvaše ga lašcem, pa Mi u lađi njega i one koji bijahu uz njega spasismo i namjesnici- ma ih učinismo, a one koji dokaze Naše nisu priznavali potopismo, pa pogledaj kako su završili oni koji se na opomene nisu osvrтали!*³² Posebnost ovog kazivanja o Nuhu, a.s., jeste to što on ovdje izaziva svoj narod i njihova božanstva te ih poziva da ga kazne. U suri Eš-Šu'ara govori se o prijatnji koju su mu upućivali: *“Ako se ne okaniš, o Nuhu!” – rekoše oni – “bićeš sigurno kamenovan!”*³³ Očito je posrijedi kraj njegovog poslanstva budući da je dodijao

31 Sejjid Kutb, *U okrilju Kur'ana*, tom 23, str. 75.

32 Junus, 71–73.

33 Eš-Šu'ara, 116.

svome narodu, a i oni su njemu dodijali, jer je riječ o stoljećima maltretiranja, rasprava i dijaloga koje je vodio u svom životu.

Sura Junus je dobila ime po istoimenom poslaniku o kojem se govori u 98. ajetu. Zanimljivo je to da je Junus, a.s., također požurivao stvar kao što je to učinio i Nuh, a.s., u ovoj suri. Naime, Junus, a.s., poslan je stanovnicima Ninive u predjelu Mosula (Irak), gdje ih je pozivao na Pravi put. Oni su ga u laž ugonili i bili uporni u svom nevjerništvu i inatu. Kada se ovakav odnos prema njemu oduljio, on ih je napustio prijeteći im da će ih zadesiti kazna za tri dana. To je bila njegova greška zbog koje će dobiti svojevrstu kaznu i upozorenje.³⁴ Inače, osnovna tema sure Junus jeste dokazivanje da Muhammed, a.s., nije izmislio Kur'an, jer su ga Kurejšije optuživale upravo za to i u laž ga ugonili. Stoga je bilo neophodno spomenuti iskustva prijašnjih Božijih poslanika koji su također bili ismijavani i u laž utjerivani.

Prenosi se³⁵ da je Muhammed, a.s., tražio savjet od Ebu Bekra i Omera u pogledu zarobljenika Bedra. Ebu Bekr je predložio da se bude milostivo prema njima, dok je Omer predložio da se kazne smrću. Tada se Poslanik, a.s., okrenuo prema Ebu Bekru i rekao: "Ibrahim, a.s., bio je mekši i blaži od nježne smole", a zatim se okrenuo prema Omeru i rekao: "Nuh, a.s., bio je jači od kamena na Božijem putu." Tako je Poslanik, a.s., uporedio Ebu Bekra sa Ibrahimom, a.s., za koga Kur'an prenosi da je rekao: *Onaj ko bude mene slijedio – moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao – pa, Ti, uistinu, praštaš i samilostan si.*³⁶ S druge strane, uporedio je Omera sa Nuhom, a.s., kada je rekao: *I Nuh reče: "Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika."*³⁷

34 Hafiz Ibn Kesir, *Kazivanja o vjerovjesnicima*, str. 256. i dalje.

35 Ibn Manzūr: *Lisān al-'arab*, Dār al-hadīth, Cairo, 2003, tom 8, str. 734.

36 Ibrahim, 36.

37 Nuh, 26.

Bračne nesuglasice

Vrlo važan dio kazivanja o Nuhu, a.s., nalazimo u suri Et-Tahrīm: *Allah navodi kao pouku onima koji ne vjeruju ženu Nuhovu i ženu Lutovu: bile su udate za dva čestita roba Naša, ali su prema njima licemjerne bile – i njih dvojica im neće ništa moći kod Allaha pomoći, i reći će se: “Ulazite vas dvije u vatru, sa onima koji ulaze!”*³⁸ Tradicija bilježi da je ovdje bila izdaja poziva, a ne izdaja časti bludom. Žena Nuhova ga je ismijavala sa ostalim omlađancima iz njegovog naroda, a Lutova žena je upućivala narod na njegove goste znajući za njihovu nakanu s njegovim gostima.³⁹ Iako je riječ o samo jednom ajetu, ovdje uočavamo da ni Božiji poslanici nisu bili lišeni svakodnevnih životnih problema, posebno kad je riječ o porodičnim odnosima. Nuh, a.s., najdugovječniji poslanik u Kur'anu, nije uspio da ubijedi vlastitu suprugu u ispravnost svoga puta. Prema Božanskim kriterijima, srodstvo i porodične veze ne igraju nikakvu ulogu; uspjeh i vječna sreća zavise od vlastite želje i odluke te Božijeg određenja. Kako veličanstven kontrast na jednom mjestu! U sljedećem ajetu se spominju Faraonova supruga i hazreti Merjema kao primjeri vjernica. Nuhova supruga živi u braku sa jednim od najodabranijih poslanika, dok Faraonova supruga živi u braku sa čovjekom koji za sebe tvrdi da je gospodar (En-Naziat, 24); prva je primjer nevjernice, a druga je primjer vjernice. Niti je Nuhovoj supruzi pomoglo to što je njen muž Nuh, a.s., niti je Faraonovoj supruzi odmoglo to što je njen muž Faraon. Posrijedi je apsolutna pravda i jednake mogućnosti.

Zanimljivo je da Kur'an koristi dva pojma za suprugu: *zevdžun* i *imre'etun*. *Zevdžun* se upotrebljava tamo gdje je brak skladen, harmoničan i sretan, poput braka Adema i Hava (El-Bekare, 35) ili Zekerijaa i njegove supruge (El-Enbija, 90). S druge strane, pojam *imre'etun* se koristi, između ostalih, za Nuhovu i Lutovu suprugu, ili pak za Zekerijaovu suprugu dok je bila

38 Et-Tahrīm, 10.

39 Sejjid Kutb, *U okrilju Kur'ana*, tom 28, str. 206.

nerotkinja (Alu Imran, 40). Zaključujemo da Kur'an pažljivo bira svaku riječ.

Zašto se porodični problemi Nuha, a.s., spominju u suri Et-Tahrim? Na početku ove sure govori se o određenim problemima i nesuglasticama koje je imao Muhammed, a.s., sa svojim suprugama.⁴⁰ Naravno, ovi problemi Muhammeda, a.s., daleko od toga da se mogu porediti sa Nuhovim, a.s., problemima u porodici, ali je bilo potrebno da se ohrabri Muhammed, a.s., i da ga se podsjeti na to da su raniji poslanici imali slična ili teža iskušenja: *I sve ove vijesti koje ti o pojedinim događajima o poslanicima kazujemo zato su da njima srce tvoje učvrstimo.* (Hud, 120) Ovdje zapažamo sklad i harmoniju unutar jedne kur'anske sure.

Svevišnji Allah čini privatni i javni život Muhammeda, a.s., (ali i ostalih poslanika) otvorenom knjigom za njegov ummet i cjelokupno čovječanstvo. Oni čitaju u njoj slike ove vjere i vide u njemu njene stvarne primjene. U njima nema skrivene tajne niti tajnog zastora. Često se prezentira ono što je obično skriveno od ljudi u životu običnog čovjeka.⁴¹

Argumenti oponenta

Ukoliko analiziramo kur'ansko kazivanje o Nuhu, a.s., na svim mjestima u Kur'anu, uočit ćemo da je u suri El-Mu'minun fokus na odgovoru koji je Nuh, a.s., dobio od svoga naroda. Posrijedi su sljedeći ajeti: *Mi smo poslali Nuha narodu njegovu, i on je govorio: "O narode moj, Allahu se samo klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate; zar se ne bojite?" Ali su glavešine naroda njegova, koje nisu vjerovale, govorile: "Ovo je samo čovjek kao i vi, samo hoće da je od vas ugledniji. Da je Allah htio, meleke bi poslao; ovako nešto nismo čuli od naših predaka davnih, on je lud čovjek, pa pustite ga neko vrijeme!"*⁴² Dakle, njihov argument je to što

40 Er-Rifa'i, Muhammed Nesib: *Tefsir Ibn Kesir, skraćena verzija*, s arapskog prevela grupa prevodilaca, Visoki saudijski komitet za pomoć BIH i Kulturni centar "Kralj Fahd" u Sarajevu, drugo izdanje, Sarajevo, 2002, str. 1399.

41 Sejjid Kutb, *U okrilju Kur'ana*, tom 28, str. 186–187.

42 El-Mu'minun, 23–25.

Nuh, a.s., pripada ljudskom rodu i što nije stvorenje više vrste, tj. melek. S obzirom na to da nije melek, a da poziva narod da se klanja samo Allahu, dž.š., on je zbog toga lud. Isti prigovor su imali i oponenti Muhammeda, a.s: *Oni govore: "Trebalo je da mu se pošalje melek!"*⁴³ Naime, kada neki poslanik dokaže svome narodu da je mnogoboštvo nerazumna, nerealna i nepravedna ideja, a njima oholost i inat ne dopuste da ga poslušaju, onda im ostaje jedino da se pravdaju time što je poslanik čovjek, a ne melek. Kur'an im odgovara posve logično: *A da meleka pošaljemo, s njima bi svršeno bilo, ni cigli čas vremena im se ne bi više dao. A da ga melekom učinimo, opet bismo ga kao čovjeka stvorili i opet bismo im učinili nejasnim ono što im nije jasno.*⁴⁴ Svevišnji perfektно poznaje logiku i psihologiju ljudi i zna da bi oni, čak i kad bi im melek došao kao poslanik, porekli njegovu istinitost i to bio dodatni razlog da ih odmah kazni. Kur'an ide korak dalje u polemiziranju sa svojim oponentima i uvjerava ih da, čak i da je poslanik melek, opet bi morao postati čovjek, jer samo stvorenje iste vrste može objasniti ljudima ono što trebaju znati. Meleci i ljudi su dva različita svijeta i obični čovjek nije u stanju komunicirati sa melekom.

U suri El-Mu'minun objašnjava se kako su ljudi dočekivali Istinu koja se ne mijenja kroz protok vremena. Poslanici su donosili čovječanstvu jednu riječ koja ukazuje na samo jedno značenje i koja ima jedan smjer, dok se to prenošenje nije sjedinilo u arapskom jeziku, a bilo je rečeno raznim jezicima s kojima su dolazili poslanici svojim narodima. Čovječanstvo je odgovaralo jednim odgovorom, tako da su ti odgovori bili skoro jedinstveni kroz stoljeća. *Ali su glavešine naroda njegova, koje nisu vjerovale, govorele: "Ovo je samo čovjek kao i vi, samo hoće da je od vas ugledniji."* Kroz ovaj mali i veoma tijesni ugao gledaju ljudi na taj veliki poziv, što jasno govori da oni nisu mogli spoznati niti uočiti prirodu tog poziva.⁴⁵

43 El-En'am, 8.

44 Isto, 8-9.

45 Sejjid Kutb, *U okrilju Kur'ana*, tom 18, str. 23-24.

Raznolikost Nuhovih, a.s., metoda

Sura Nuh potpuno je posvećena Nuhovom, a.s., pozivanju njegovog naroda i ona ilustruje borbu svakog vjernika protiv materijalizma i odsustva svih duhovnih vrijednosti. U suri Nuh, ali i u drugim kur'anskim surama, nalazimo više metoda koje je koristio Nuh, a.s., u svom pozvanju, jer je veoma jako želio da mu se njegov narod odazove.

Prije svega, Nuh, a.s., je bio učitiv i ljubazan, što uočavamo iz sljedećeg ajeta: *لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنِّي إِلَّا عِبْرَةٌ* *Mi smo poslali Nuha narodu njegovu. "O narode moj" – govorio je on – "Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nimate!"*⁴⁶ U ajetu se dva puta spominje riječ narod (*kavm*) iz čega možemo zaključiti da im Nuh, a.s., želi dati do znanja da je on jedan od njih i da im želi dobro, a u tom slučaju je za očekivati da oni, u najmanju ruku, razmisle o njegovom pozivu. Također, on je njihov brat: *Kad im brat njihov Nuh reče: "Kako to da se Allaha ne bojite?"*⁴⁷, što hoće kazati da je on blizu, da je tu među njima te da nije daleko od njih niti je stranac. Naime, ukoliko se želi reformirati neko društvo i popravljati stanje u njemu, neophodno je da protagonisti tih promjena budu dio naroda, da dijele njegovu sudbinu, običaje, aspiracije itd.

Potom je Nuh, a.s., koristio svako vrijeme i svako mjesto da dostavi svoju poslanicu narodu: pozivao ih je noću i danju, javno i tajno. Dakle, bio je aktivan, uporan i neumoran, iako je riječ o stoljećima i stoljećima: Kur'an kaže: *On reče: "Gospodaru moj, ja sam narod svoj i noću i danju, doista, pozivao... Zatim, ja sam ih otvoreno pozivao, a onda sam im javno objavljivao i u povjerenju im šaputao."*⁴⁸ Citirani ajeti pokazuju da je neophodna mudrost, postepenost i strategija u svim ozbiljnim životnim poduhvatima. Zatim je potrebno da daija, nastavnik ili odgajatelj koristi ohrabrenje i zastrašivanje, obećanje i prijetnju, nagradu i kaznu. Naime, Nuh, a.s., podstiče svoj narod i ohrabruje ih, obećava im

46 El-E'raf, 59.

47 Eš-Šu'ara, 106.

48 Nuh, 5–9.

oprost grijeha i dug život ukoliko pozitivno odgovore na njegov poziv: *“O narode moj” – govorio je on – “ja vas otvoreno opominjem: Allahu se klanjajte i Njega se bojte i meni poslušni budite, On će vam grijeha vaše oprostiti i u životu vas do određenog časa ostaviti, a kada Allahov određeni čas dođe zaista se neće, neka znate, odgoditi.”*⁴⁹ Zatim ih ponovno ohrabruje i potiče da se pokaju i poprave i zauzvrat obećava dvije stvari koje predstavljaju najveće vrijednosti većini ljudi, a to su imetak i djeca: *I govorio: “Tražite od Gospodara svoga oprost jer On, doista, mnogo prašta; On će vam kišu obilnu slati i pomoći će vas imanjima i sinovima, i daće vam bašče, i rijeke će vam dati.”*⁵⁰ Međutim, Kur’an uvijek nastoji zadržati srednji put u svemu i ne dopušta čovjeku da se opusti te Nuh, a.s., koristi i metod zastrašivanja i prepadanja: *Mi smo poslali Nuha narodu njegovu: “Opominji narod svoj prije nego što ga stigne patnja nesnosna!”*⁵¹ Također: *Mi smo poslali Nuha narodu njegovu. “O narode moj” – govorio je on – “Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate! Ja se doista plašim za vas patnje na Velikom danu!”*⁵² Naime, Nuh, a.s., prijeti svome narodu kaznom i na ovom i na budućem svijetu ukoliko mu se nastave suprotstavljati.⁵³

Dijalog nema alternativu

Sura El-E’raf karakteristična je po tome što koncizno govori o nekoliko Božijih poslanika (Nuh, Hud, Salih, Lut i Šuajb) i ova kazivanja imaju istu kompoziciju: poziv – odgovor naroda – kazna. Prije ovih pet kazivanja postoji nešto duže kazivanje o Ademu, a.s., koji je poseban zbog toga što je otac čovječanstva, a nakon pet spomenutih kazivanja govori se opširno o pojedinim aspektima iz života Musaa, a.s., koji, kao nacionalni vođa svoga naroda, zaslužuje više prostora u Kur’anu. Na kraju sure

49 Isto, 2–4.

50 Isto, 11–12.

51 Isto, 1.

52 El-E’raf, 59.

53 Vidjeti više o suri Nuh: Almir Fatić: *Komentar Kur’ana – 29. džuz*, str. 141. i dalje.

se u jednom ajetu spominje da je Muhammed, a.s., samo opomitelj i glasnik radosnih vijesti. Sura započinje govorom o onima koji negiraju Kur'an i Božiju Objavu uopće, pa se podsjećaju na kaznu narodima koji su bili blizu njih (riječ je o poslanicima sa juga i sjevera Arabije: Hudu, Salihu, Lutu, Šuajbu). Sura je objavljena u posljednjoj godini mekanskog perioda.⁵⁴ Posrijedi je kraj poslanstva u Mekki, pa se pregledom nekolicine poslanika želi ohrabriti Muhammed, a.s., i saopćiti mu da još ništa nije gotovo i da će biti više uspjeha u budućnosti, kao što su spomenuti poslanici na kraju uspjeli.

Allah, dž.š., kaže: *Mi smo poslali Nuha narodu njegovu. "O narode moj" – govorio je on – "Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate! Ja se doista plašim za vas patnje na Velikom danu!" A glavešine naroda njegova su odgovarale: "Mi smatramo da si ti u pravoj zabludi." "O narode moj" – govorio je on – "nisam ja ni u kakvoj zabludi, nego sam poslanik Gospodara svjetova; poslanice Gospodara svoga vam dostavljam i savjete vam upućujem; a ja od Allaha znam ono što ne znate vi. Zar vam je čudno što vam pouka od Gospodara vašeg dolazi po čovjeku, jednom od vas, da vas opominje, da biste se grijeha klonili i pomilovani bili?" Ali, oni su ga lažnim smatrali, pa smo njega i one koji su bili uz njega u lađi spasili, a one koji u dokaze Naše nisu vjerovali – potopili; uistinu, oni su pravi slijepci bili.*⁵⁵

Smatramo da je ovdje fokus na dijalogu Nuha, a.s., i njegovih sunarodnika, kao što postoji dijalog i u ostalim kazivanjima koja su predstavljena u suri El-E'raf. Dijalog u najširem značenju predstavlja razgovor između dva ili više književnih junaka i jedan je od osnovnih načina izlaganja drame.⁵⁶ Veliki broj kur'anskih kazivanja sadrži dijalog kao elemenat, svejedno bio on u prvom planu ili ne. Dijalog je posebno prisutan u svim kazivanjima u kojima postoji više likova, poput kazivanja o Jusufu, o Musau u suri Ta-Ha, o Ademu u suri El-E'raf, u kazivanjima iz

54 Muhammed Asad, *Poruka Kur'ana*, str. 195.

55 El-E'raf, 59–64.

56 Tanja Popović, *Rečnik književnih termina*, Logos Art, Beograd, 2007, str. 141–142.

sura Hud i Eš-Šu'ara, o Ibrahimu u suri Merjem, kao i u drugim kazivanjima koja nastoje ohrabriti i objasniti temelje islamskog učenja. Teme dijaloga u kur'anskim kazivanjima uglavnom su vjerske, one zbog kojih je dolazilo do grubih i surovih rasprava između Vjerovjesnika, a.s., i njegovog naroda. Dijalog se u kur'anskim surama događa između Allaha, dž.š., i meleka, Allaha, dž.š., i Iblisa, Allaha, dž.š., i čovjeka, čovjeka i meleka, čovjeka i čovjeka te čovjeka i životinje.⁵⁷ Iako narodi govore svojim poslanicima da su u zabludi, da su neznalice, lašci, "čistunci", prijete im i progone ih, poslanici su smireni i odlučni te nastoje blagim riječima, mudro i savjetom utjecati na svoje narode. Prigovori i zahtjevi oponenata su banalni, prosti i nerazumni, ali je odgovor poslanikā uvijek odmjeran, realan i uvjerljiv.

Ne suditi ljudima

Većina kur'anskih kazivanja o Nuhu, a.s., izložena su u nizu kazivanja o Hudu, Salihu, Lutu i Šuajbu. Karakteristika sure Eš-Šu'ara je u tome što su ova kazivanja komponovana prema gotovo identičnom šablonu: konstatacija da je dotični narod smatrao lažnim poslanike, poziv narodu da bude Bogobožan, poslanik ne traži ništa zauzvrat od naroda, negativan odgovor i/ili prijetnja upućena poslaniku, posljednji vapaj poslanika i kazna neposlušnom narodu za kraj. Ovde se u kontekstu Nuha, a.s., dodaje prigovor njegovog naroda na to što Nuha, a.s., slijede najmizerniji ljudi, siromašni i nepoznati: *Oni rekoše: "Kako da te poslušamo, kad te slijede oni koji su najmizerniji?" "Ne znam ja šta su oni radili" – reče on, "svi će pred Gospodarom mojim, da znate, račun polagati, a ja vjernike neću otjerati, ja samo javno opominjem!"*⁵⁸ Naravno, Nuh, a.s., odbija da progoni siromašne vjernike i da ih se odrekne.

Siromašne ne može odvratiti od Upute oholost oholih niti bojaznost zbog interesa u društvu. Oni se odazivaju na poziv

57 Vidjeti više o dijalogu u Kur'anu: Džemal Latić, *Stil kur'anskoga izraza*, El-Kalem, Sarajevo, 2001, str. 330. i dalje.

58 Eš-Šu'ara, 111–115.

poslanika i u tome se utrkuju, dok glavešine sprečava njihova oholost i strah od gubljenja pozicija koje su ostvarene uglavnom na nepošten način. Njima ne ide u prilog čisti monoteizam koji izjednačava sve slojeve društva i pruža im jednake šanse.⁵⁹ Ovdje uočavamo da je preziranje i odbacivanje siromašnih započelo u rano doba čovječanstva, u zoru čovječanstva, kada su imućni mrzili siromašne i jaki ismijavali slabe. Siromašni su spontano uvijek stajali uz poslanike zato što su se poslanici saosjećali sa njima i borili se za pravičnost i ugled ljudskog bića.⁶⁰ I Muhammed, a.s., imao je slične prigovore, na što mu je objavljen sljedeći ajet: *I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i navečer Gospodaru svome mole želeći naklonost Njegovu – ti nećeš za njih odgovarati, a ni oni neće odgovarati za tebe, jer bi, ako bi ih otjerao, nasilnik bio.*⁶¹ Ovdje je važno potcrtati da govor o vjerovanju i nevjerovanju nije govor o bogatim i siromašnim, jer su Muhammedu, a.s., povjerovali i jedni i drugi i zajedno stajali u jednom safu.

Međutim, Nuhovi, a.s., oponenti hoće kazati da su siromašni prihvatili njegovu vjeru ne iz uvjerenja već samo za to da bi dobili neke materijalne pogodnosti. Nuhov, a.s., odgovor utjelovljuje načelo Kur'ana i islama: nijedno ljudsko biće nema pravo suditi o vjerovanju ili skrivenim motivima druge osobe. Bog zna šta je u srcima ljudi, a društvo može suditi samo na temelju vanjskog dokaza, koji je obuhvaćen riječima kao i djelima neke osobe. Ako neko kaže da je vjernik, a ne djeluje niti govori na način koji protuslovi njegovom izjavljenom vjerovanju, zajednica ga mora smatrati vjernikom.⁶²

Iscrpljeni starac

Sura El-Kamer specifična je po tome što svaki njen ajet završava harfom *ra* (ر). Harf *ra* je snažan, otvoren, glasan, lomljiv i jak harf. Ova sura je oštra, silovita i energična jer svojim prizorima

59 Vidjeti više: Sejjid Kutb, *U okrilju Kur'ana*, tom 19, str. 122. i dalje.

60 Muhammed el-Gazali, *Tematski tefsir kur'anskih sura*, str. 403.

61 El-En'am, 52.

62 Muhammed Asad, *Poruka Kur'ana*, str. 562.

žestoko i brutalno opominje one koji ne vjeruju. Sura je podijeljena na nekoliko krugova i u svakom krugu je koncizno predstavljen po jedan poslanik: Nuh, Hud, Salih i Lut. Svako od četiri kazivanja počinje konstatacijom da je dotični narod poricao svoga poslanika, a završava retoričkim pitanjem: *فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِي* *Kakve su bile kazna Moja i opomene Moje?!⁶³* Zanimljivo je da se kazna spominje u jednini, a opomene u množini, jer kao da se hoće poručiti da Allah ne žuri sa kaznom, da ostavlja mnogo vremena ljudima da se pokaju te im šalje više opomena prije nego što dođe kazna. Unutar kazivanja nalazimo brz prikaz kazne i propasti koju je doživio svaki od spomenutih naroda.

Kad je riječ o Nuhu, a.s., u kontekstu sure El-Kamer (Mjesec), kao da je Mjesec, kao vjerni pratilac planete Zemlje, neumorni svjedok onoga kroz šta je prolazio Nuh, a.s., tokom dugog vremenskog perioda. Ovdje se prvo konstatuje da ga je njegov narod u laž utjerivao, potom je poslanik, iscrpljen i umoran, zatražio pomoć od Gospodara: *I on je Gospodara svoga zamolio: "Ja sam pobijeđen, Ti se osveti!"⁶⁴*, i Gospodar se odmah odazvao: *I Mi smo kapije nebeske pootvarali vodi koja je neprestano lila.⁶⁵* Tj. moja moć je pri kraju, moj trud je dostigao krajnju granicu, moja snaga je potrošena. Ja sam bespomoćan u ovoj svojoj stvari. Pobijedi Ti, moj Gospodaru! Pomozi Svoju vjeru, pomozi Svoju istinu! Pobijedi Ti, ova stvar je Tvoja stvar, ovaj poziv je Tvoj poziv! Moja uloga je završena! Ova riječ tek što je bila izrečena, poslanik tek što je predao stvar svom Velikom i Silnom Gospodaru, moćna, silna ruka pokazuje na strašni i rušilački točak kosmosa. On obilazi svoj krug pun jeke i oblaka s grmljavinom i kišom.⁶⁶ Nuh, a.s., u samo je nekoliko ajeta opisan sa četiri svojstva i to u pasivnoj formi, čime se naglašava njegov umor, bol, stres i manjak koncentracije. Naime, narod mu je rekao da je *medžnūn*, što znači lud, bezuman i opsjednut,⁶⁷ a on sam priznaje da je *maglūb*

63 El-Kamer, 16, 21. i 30.

64 Isto, 10.

65 Isto, 11.

66 Sejjid Kutb, *U okrilju Kur'ana*, tom 27, str. 111.

67 Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, str. 278.

– pobijeden, potučen, poražen i savladan.⁶⁸ Potom Gospodar kaže da je Nuh, a.s., *uzdudžir* – spriječen, nadvikan i vikom otje-
ran⁶⁹ i *kufir* – prekriven, sakriven i negiran.⁷⁰

Šejh Muhammed el-Gazali u svome tefsiru prenosi sljedeću zanimljivu priču: “Slušao sam jednog učača Kur’ana dok uči ove ajete milozvučnim i melodičnim glasom. Napravio je stanku na riječi *maglūb* i produžio izgovor samoglasnika *ū* za šest dužina. U njegovom glasu mogla se osjetiti potlačenost, skrušenost i traženje pomoći. Imao sam dojam da je taj glas bio ispunjen bolovima i mukama na planu širenja islama u toku 950 godina. Pogledao sam oko sebe i vidio kako su oči slušalaca ispunjene suzama iz saosjećanja prema Nuhu, a.s., njegovom robovanju Allahu i traženju pomoći od Njega.”⁷¹

Nuh, a.s., kao utjeha Muhammedu, a.s.

Najduže kur’ansko kazivanje o Nuh, a.s., nalazimo u suri Hud, u lancu kazivanjā o drugim Božijim poslanicima: Hud, Salih, Ibrahim, Lut, Šuajb i Musa, a.s. Ovdje se govori o pozivu koji je Nuh, a.s., uputio svome narodu, dijalogu koji je vodio s njima te primjedbi od strane naroda da Nuha, a.s., slijede samo najmizerniji. Potom njegov narod “hrabro” požuruje i traži kaznu, Gospodar naređuje Svome poslaniku da pravi lađu, narod potom dodatno ismijava Nuha, a.s., zbog lađe i tada dolazi kazna: sastale su se vode sa neba i iz zemlje i nevjernici su potopljeni. Nuhov, a.s., jedan sin odbija da uđe u lađu spasa i biva potopljen. Nakon toga, Nuh, a.s., kao čovjek od krvi i mesa, kao brižan i odgovoran otac, moli Allaha, dž.š., za svoje dijete. Međutim, Gospodar mu tiho i blago poručuje da je kasno za njegovog sina i tako se uspostavlja trajni princip da onaj koga ne spase njegova djela, neće ga spasiti ni porijeklo. Dakle, u suri Hud, u dvadeset i četiri ajeta, sukturano je gotovo sve ono o čemu se govori na drugim mjestima

68 Isto, 1231.

69 Isto, 671.

70 Isto, 1499.

71 Muhammed el-Gazali, *Tematski tefsir kur’anskih sura*, str. 588.

kad je posrijedi Nuh, a.s. Kazivanje završava pozivom Muhammedu, a.s., direktno i svim sljedbenicima Kur'ana indirektno da se strpe i da će ishod biti na strani Bogobojaznih. Naime, cilj svih kazivanja u suri Hud spominje se na kraju sure: *وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ* I sve ove vijesti koje ti o pojedinim događajima o poslanicima kazujemo zato su da njima srce tvoje učvrstimo. I u ovima došla ti je prava istina, i pouka, i vjernicima opomena.⁷²

Zašto se o Nuhu, a.s., najdetaljnije i najopširnije govori upravo u suri Hud i zašto se jedino ovdje spominje njegovo najteže iskušenje – odbijanje vlastitog djeteta da poslušava očev poziv i, samim tim, smrt djeteta? Naime, ova sura je objavljena u najtežem i najružnijem dijelu mekanskog perioda pozivanja u islam. Umrli su Ebu Talib i Hatidža i mnogobošci su se usmjerili na Muhammeda, a.s., onako kako nisu smjeli raditi u vrijeme Ebu Taliba. Tada se desio Miradž nakon čega su protivnici dodatno ismijavali Poslanika, a.s. Rat protiv Poslanika, a.s., i muslimana dostigao je vrhunac i poziv je bio zaleđen tako da skoro niko više nije prihvatio islam.⁷³ Dakle, Nuha, a.s., ismijavaju zbog lađe, Muhammeda, a.s., zbog Miradža; Nuhov, a.s., sin umire, Ebu Talib i Hatidža umiru; Nuh, a.s., nije uspio ubijediti sina da prihvati poziv, Muhammed, a.s., to nije uspio sa amidžom Ebu Talibom; niko više neće povjerovati Nuhu, a.s., prije potopa, Muhammed, a.s., skoro da nema novih pristalica u Mekki prije Hidžre.

U suri Hud postoji mnogo aspekata koji dotiču ličnost Muhammeda, a.s., i to se čini zamjenicom kojom se, s vremena na vrijeme, obraća direktno njemu. Naprimjer: *Nemoj ti ništa od onoga što ti se objavljuje izostaviti, što tišti grudi tvoje, zato da oni ne bi rekli: "Zašto mu nije poslano kakvo blago, ili, zašto s njim nije došao melek?" Tvoje je da opominješ, a o svemu se samo Allah brine.*⁷⁴ *To su nepoznate vijesti koje ti Mi objavljujemo; ni ti ni*

72 Hud, 120.

73 Sejjid Kutb, *U okrilju Kur'ana*, tom 12, str. 3.

74 Hud, 12.

*narod tvoj niste prije ovoga o tome ništa znali. Zato budi strpljiv, ishod će, zaista, u korist čestitih biti.*⁷⁵ *Allah zna tajne nebesa i Zemlje i Njemu se sve vraća, zato se samo Njemu klanjaj i samo se u Njega uzdaj! A Gospodar tvoj motri na ono što radite.*⁷⁶ Možemo zaključiti da je fokus kazivanja o Nuhu, a.s., u suri Hud na tome da ovo kazivanje bude ohrabrenje, olakšanje, nada i utjeha njegovom dalekom potomku Muhammedu, a.s.

Zaključak

Kazivanje o Nuhu, a.s., uostalom kao i većinu drugih kur'anskih kazivanja, nalazimo u mekanskim surama. To što ovo kazivanje čitamo u više od deset sura, ne znači da je posrijedi uzaludno ponavljanje. Naime, uglavnom nema ponavljanja jer se svaki put kaže nešto novo, ili se kaže na sasvim drugi način ono što se ponavlja, ili je fokus na nečemu drugom.

Vidjeli smo da je Nuh, a.s., u nekoliko sura samo ovlaš spomenut: zajedno sa Ibrahimom, Musaom, Isaom i Muhammedom, a.s. (Eš-Šura, 13; Ahzab, 7), zajedno sa Ademom, a.s., (Alu Imran, 33; Merjem, 58), potom se opisuje da je bio na Pravom putu (El-En'am, 84) i da je bio zahvalan rob (El-Isra, 3). Njegov narod se u suri En-Nedžm opisuje kao najokrutniji i najobjesniji te uočavamo klasičan primjer kontrasta u jednoj suri: Miradž kao najveličanstvenije putovanje u ljudskoj povijesti i najgori narod u ljudskoj povijesti. Sura El-Ankebut (Pauk) između ostalog govori o pauku i njegovoj kući kao simbolu slabosti, a onda se u njoj kaže da je Nuh, a.s., živio hiljadu manje pedeset godina, čime se vjerovatno želi poručiti da, koliko god čovjek dugo živio, na kraju će oslabiti i biti poput pauka te nestati. U suri El-Enbija (Vjerovjesnici) o Nuhu, a.s., se govori u samo dva ajeta budući da je u njoj fokus na konciznom ukazivanju na veći broj poslanika. Također, bilo je prikladno da sura Hud bude objavljena Muhammedu, a.s., kada je prolazio kroz velika iskušenja i nedaće s

75 Isto, 49.

76 Isto, 123.

obzirom na to da ona sadrži najopširnije kazivanje o Nuhu, a.s., i posebno ističe stradanje njegovog sina. Kad je riječ o Nuhovoj, a.s., lađi, u suri Hud fokus je na ismijavanju Nuha, a.s., zbog lađe, sura El-Mu'minun nabraja ko će se sve ukrcati u nju, dok je u suri El-Kamer ilustriran materijal od kojeg je izgrađena.

Dakle, svaki dio kazivanja o Nuhu, a.s., spominje se na prikladnom mjestu i u prikladno vrijeme te je u kontekstu dotične sure i onoga o čemu ona govori. Kad se uzme u obzir činjenica da kur'anske sure nisu objavljivane redosljedom Kur'ana koji mi danas učimo, čitamo i analiziramo, sklad i harmonija u Kur'anu postaju još čudniji i zagonetniji.

Literatura

- 'Abd al-Bāqī, Muhammad Fu'ād: *al-Mu'ğam al-mufahras li alfāz al-Qur'an al-karīm*, Dār al-hadīṭ, Cairo, 2001.
- Asad, Muhammed: *Poruka Kur'ana*, s engleskog preveo Hilmo Ćerimović, El-Kalem, Sarajevo, 2004.
- Fatić, Almir: *Kur'anski semantički kontekst*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i El-Kalem, Sarajevo, 2014.
- Fatić, Almir: *Komentar Kur'ana – 29. džuz*, Karadžoz, d. o. o., Sarajevo, 2025.
- El-Gazali, Muhammed: *Tematski tefsir kur'anskih sura*, s arapskog preveli Džemaludin Latić i Zahid Mujkanović, Obzorja, Sarajevo, 2003.
- Hadžić, Mehmedalija: *Sa Božijim poslanicima i vjesnicima, mir s njima*, Dobra knjiga – Sarajevo, 2020.
- Hafiz Ibn Kesir: *Kazivanja o vjerovjesnicima*, s arapskog preveo Ahmed Adilović, Ilum d.o.o. – Bužim, Bužim 2017.
- Ibn Manzūr: *Lisān al-'arab*, Dār al-hadīṭ, Cairo, 2003.
- Al-Isfahānī, al-Rāgīb: *al-Mufradāt fī garīb al-Qur'ān*, Dār al-m'arifa, Beirut, VI izdanje, 2010.
- Karić, Enes: *Uvod u tefsirske znanosti*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 1997.
- Korkut, Besim: *Kur'an s prevodom*, Starješinstvo Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije, Sarajevo, 1987, V izdanje.
- Kutb, Sejjid: *U okrilju Kur'ana*, s arapskog prevela grupa autora, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 1997.
- Latić, Džemal: *Stil kur'anskoga izraza*, El-Kalem, Sarajevo, 2001.

- Muftić, Teufik: *Arapsko-bosanski rječnik*, IV izdanje, El-Kalem, Sarajevo, 2017.
- Popović, Tanja: *Rečnik književnih termina*, Logos Art, Beograd, 2007.
- Al-Qaṭṭān, Mannā': *Mabāḥiṭ fī'ulūm al-Qur'an*, Maktaba Wahba, Kairo, bez godine izdanja.
- Er-Rifa'i, Muhammed Nesib: *Tefsir Ibn Kesir, skraćena verzija*, s arapskog prevela grupa prevodilaca, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH i Kulturni centar "Kralj Fahd" u Sarajevu, drugo izdanje, Sarajevo, 2002.
- Al-Ṣubḥī, al-Šāliḥ: *Mabāḥiṭ fī'ulūm al-Qur'an*, Dār al-İlm, Beirut, X izdanje, 1977.
- Taslaman, Caner: *Kur'an nenadmašni fenomen*, drugo dopunjeno izdanje, s turskog preveo Enver Ibrahimkadić, Dobra knjiga d.o.o., Sarajevo, 2008.